

Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer

Utvikling 1. halvår 2016

TILLEGG TIL RAPPORT NR. 12 / 2016
15.9.2016

Landbruksdirektoratet
Eanandoallodirektoráhtta

Tillegg til rapport: Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer

Avdeling: Handel og industri

Dato: 15.9.2016

Utarbeidet av: Seksjon markeds- og prisutvikling

Kontakt: postsmp@landbruksdirektoratet.no

Rapport-nr.: Tillegg til rapport 12/2016

Forord

Dette dokumentet er et tillegg til rapporten *Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer for 2015*, som Landbruksdirektoratet publiserte 15. mars i år. Mens vi i rapporten omtaler utviklingen for hele kalenderåret, beskriver vi i dette tillegget utviklingen gjennom avtaleåret og avlingssesongen 2015–2016 for økologisk korn og kraftfôr og for økologisk potet, grønnsaker og frukt. Det siste kapittelet presenterer utviklingen i omsetningen av økologiske produkter gjennom dagligvarehandelen for 1. halvår 2016.

Økologiske produkter defineres som produkter som har blitt produsert etter økologisk godkjent produksjon, og som har godkjent økologisk merking. I rapportene viser begrepet *avtaleår* til perioden 1. juli til 30. juni, som er det jordbruksavtalen gjelder for. *Avlingssesongen* for poteter, grønnsaker og frukt går på sin side fra de første produktene kommer på markedet om våren, til lageret er tømt året etter.

Både rapporten og dette tillegget er et oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet (LMD).

Vi viser for øvrig til vår nettside www.landbruksdirektoratet.no for tidligere utgitte rapporter og annen informasjon om økologisk landbruk.

Oslo, 15. september 2016

Innholdsfortegnelse

Forord.....	2
Innholdsfortegnelse	3
Sammendrag	5
1 Korn og kraftfôr	6
1.1 Mindre økologisk korn	6
1.2 Mest økologisk korn i Østfold, høyest økoandel i Trøndelag	8
1.3 Større pristillegg for økologisk korn	9
1.4 Mindre import av økologiske råvarer	11
1.4.1 Mindre prisforskjell mellom økologisk og konvensjonelt	12
1.1 Fortsatt økning i prisene på økologisk kraftfôr	13
1.1.1 Økende prisforskjell mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr	14
1.2 Fjorfefôr bidro til salgsvekst for økologisk kraftfôr	15
2 Poteter, grønnsaker og frukt.....	17
2.1 Sen sesongstart, men mer grønnsaker på lager	17
2.2 Omsetning begrenset av manglende tilførsler	17
2.3 Ny prisvekst for økologiske poteter og grønnsaker	19
3 Omsetning av økologiske landbruksprodukter	21
3.1 Positiv utvikling i omsetningen av økologiske varer i 1. halvår 2016	21
3.1.1 Om statistikkgrunnlaget	21
3.1.2 Kraftig vekst i omsetningen av økologiske varer	21
3.1.3 Jevn vekst i omsetning av økologiske egg	23
3.1.4 Omsetningen av meieriprodukter fortsetter å øke	24
3.1.5 Omsetningen av brød øker igjen	26
3.1.6 Stor økning i omsetningen av økologisk storfe	28

3.1.7 Omsetningen av salat- og bladgrønnsaker fortsetter å øke sterkt	29
3.1.8 Omsetningen av økologiske epler synker	32

Sammendrag

Det store bildet viser at etterspørselen etter økologiske landbruksvarer fortsetter å øke. Samtidig er norsk produksjon i flere sektorer ikke tilstrekkelig til å dekke behovet.

Mindre økologisk korn, høyere pris

Produksjonen av økologisk korn, erter og oljefrø var lavere i 2015–2016 enn året før. Samtidig gikk importen av korn og kraftfôrråvarer innenfor kvote ned, spesielt av matkorn. Både de faste pristilleggene og faktisk pris til bonden for økologisk korn økte i 2015–2016, og prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonelt økte for de fleste kornarter. På importert korn gikk prisforskjellene mellom økologisk og konvensjonelt jevnt over ned.

Prisen på økologisk kraftfôr økte mer i pris enn konvensjonelt kraftfôr gjennom avtaleåret, samtidig som omsetningen av økologisk kraftfôr også gikk opp.

Poteter, grønnsaker og frukt

Både salget og prisnivået for økologiske poteter, grønnsaker og frukt økte i 2015–2016 sammenlignet med forrige avlingssesong. Etterspørselen etter økologiske varer er jevnt over større enn norsk produksjon, og både for lagringsgrønnsaker og veksthusgrønnsaker er en derfor avhengig av import deler av året.

Mer økologisk i dagligvarehandelen

Omsetningen av økologiske matvarer gjennom dagligvarehandelen var på 1,17 mrd. kroner i 1. halvår 2016, en oppgang på nesten 22 prosent fra 1. halvår 2015. Økningen skyldes både større omsatt mengde og høyere pris på de økologiske varene. De største varekategoriene er grønnsaker, meieriprodukter og barnemat. I tillegg til grønnsaker er kategoriene *frukt, bær og nøtter* og *kornprodukter og bakevarer* blant de med størst verdiøkning sammenlignet med 1. halvår 2015.

1 Korn og kraftfôr

Dette kapitlet beskriver produksjonen av og markedet for økologisk korn og kraftfôr i avtaleåret 2015–2016. Tallene for produksjon av og priser på norsk korn er sammenstilt av kornkjøpernes innrapporteringer til Landbruksdirektoratet, mens importpriser og -mengder er våre analyser av data fra Toll- og avgiftsdirektoratet. Omtalen av kraftfôrmarkedet bygger på innrapporteringer fra aktørene i bransjen.

Den norske produksjonen av økologisk korn, erter og oljefrø var på litt over 12 000 tonn, som var 12 prosent lavere enn året før. Andelen økologisk av total kornproduksjon gikk også ned, til snau 0,9 prosent. Det var særlig bygg det ble produsert mindre av. Av fylkene var det Østfold som hadde høyest produksjon, mens Trøndelagsfylkene hadde den høyeste andelen økologisk.

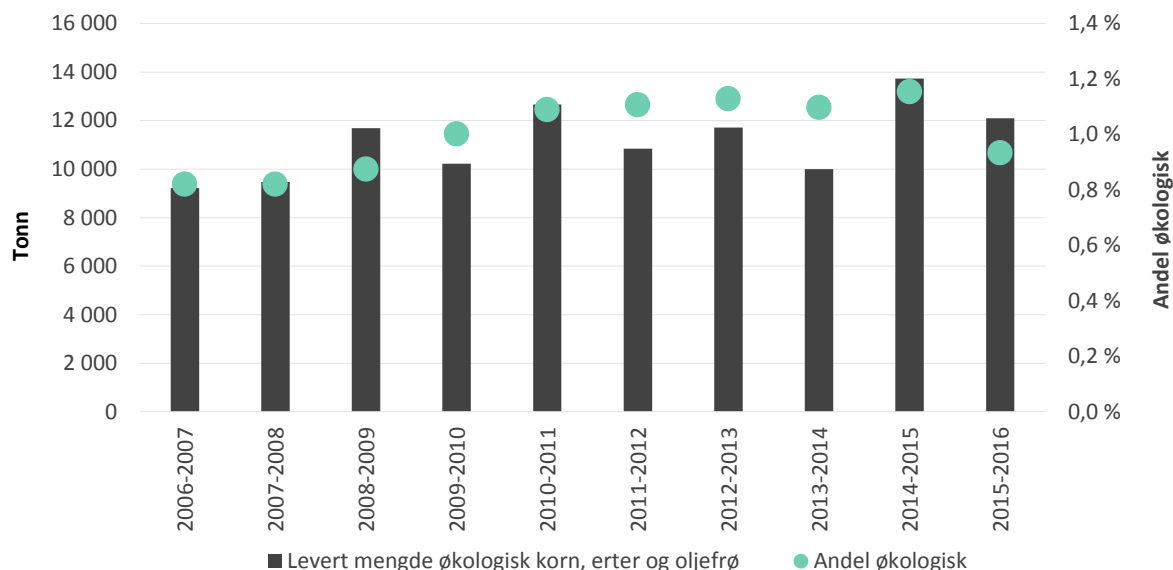
Pristillegget for økologisk vare hos kornhandlerne økte kraftig i 2015–2016, og bidro til høyere pris til bonden. Prisdifferansen mellom økologisk og konvensjonelt økte også for de fleste kornartene.

Importen av økologisk matkorn og økologiske kraftfôrråvarer innenfor kvote gikk ned i 2015–2016, fra et høyt nivå året før. På grunn av lite importbehov for konvensjonelle råvarer til kraftfôr, var andelen økologisk av den totale importen på hele 7,4 prosent. Jevnt over økte importprisen på økologisk korn og kraftfôrråvarer sammenlignet med 2014–2015, men mindre enn prisøkningen på konvensjonelle råvarer.

Prisen på økologisk kraftfôr til alle dyreslag økte i 2015–2016, og mer enn prisøkningen både på økologisk norsk fôrkorn og på konvensjonelt kraftfôr. Prisveksten var sterkest på moderat drøvtyggerfôr, mens prisen på fjørfefôr økte minst. Omsetningen av økologisk kraftfôr gikk opp med om lag 2 prosent fra 2014–2015, drevet av salgsvekst for fôr til fjørfe.

1.1 Mindre økologisk korn

Norsk produksjon av økologisk korn, erter og oljefrø gikk ned i 2015–2016, til så vidt over 12 000 tonn. Dette var en nedgang på 12 prosent fra 2014–2015, da den økologiske produksjonen var rekordhøy. Den økologiske kornavlingen var likevel litt større enn gjennomsnittet for de fem foregående årene. Samtidig som den totale avlingen gikk ned i 2015–2016, gikk også andelen økologisk av total mengde korn, erter og oljefrø ned fra 1,2 til 0,9 prosent, det laveste siden 2008–2009. Dette er delvis en konsekvens av at den samlede kornproduksjonen høsten 2015 var spesielt stor. Figur 1 viser utviklingen i mengde levert økologisk korn, erter og oljefrø til kornmottak de ti siste årene, samt andelen økologisk av totalt levert vare.

Figur 1: Levert mengde økologisk korn, erter og oljefrø, og andel økologisk av totalt innveid mengde, siste 10 år

Kilde: Landbruksdirektoratet

Bygg er den kornarten som hadde størst produksjonsnedgang det siste året, og mengden økologisk bygg var i 2015–2016 den laveste siden 2003–2004. En viktig forklaring til dette er at kornavlingene var svært dårlige i Trøndelagsfylkene, hvor hovedmengden av det økologiske bygget produseres. Dette trakk naturligvis også den totale mengden økologisk korn ned. Bygg utgjør normalt mellom 30 og 40 prosent av den økologiske kornavlinga, mens andelen falt til 23 prosent i 2015–2016. Mengden økologisk hvete økte på sin side med hele 28 prosent fra 2014–2015, som Tabell 1 viser, og var i 2015–2016 rekordstor. Snaue 15 prosent av dette holdt imidlertid matkvalitet, mot 31 prosent av den konvensjonelle hveten. Selv om matandelen pleier å være lavere i økologisk hvetedyrking enn i konvensjonell, var dette det laveste noensinne.

Havre har de siste årene stått for rundt 45 prosent av den økologiske kornproduksjonen, og var den største kornarten i økologisk produksjon også i 2015–2016. Som tabellen viser, falt havreproduksjonen fra året før. Samtidig var det mangel på økologisk havre til både mat og fôr videre i verdikjeden. Fallet i bygg- og havreproduksjonen speiler nedgangen i det økologiske arealet til nettopp disse artene. Utviklingen i de økologiske arealene er nærmere omtalt i rapporten *Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer i 2015*.

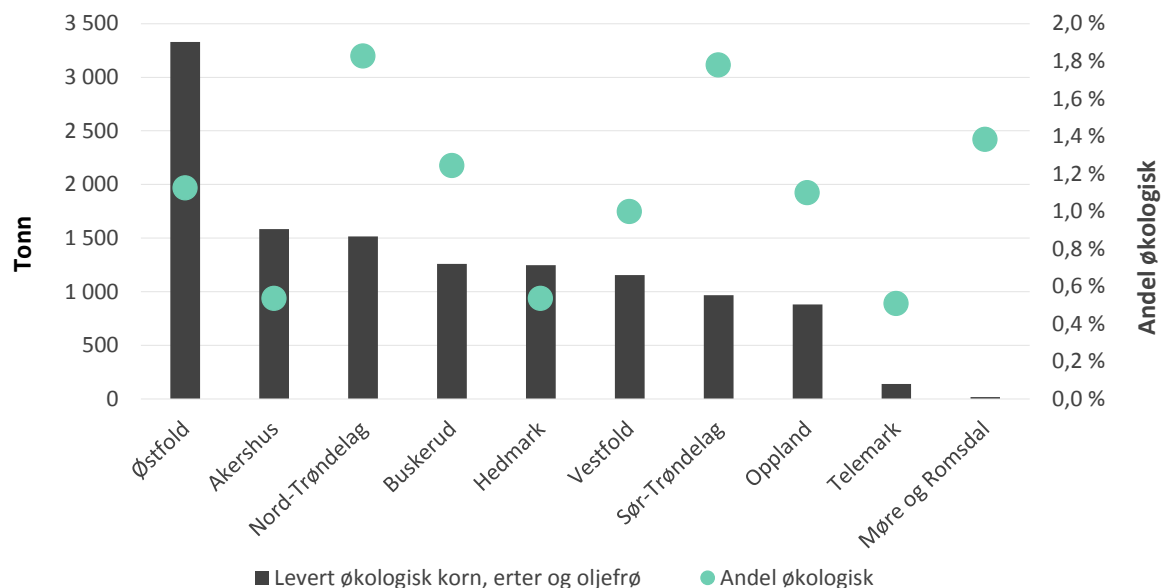
Tabell 1: Innveide mengder norsk økologisk korn og andel økologisk av totalt innveide mengder, 2013–2014, 2014–2015 og 2015–2016

	2013–2014		2014–2015		2015–2016	
	Mengde (tonn)	Andel økologisk	Mengde (tonn)	Andel økologisk	Mengde (tonn)	Andel økologisk
Hvete, mat	460	0,3 %	596	0,3 %	337	0,2 %
Hvete, fôr	368	1,4 %	1 148	0,8 %	1 900	0,6 %
Hvete totalt	828	0,4 %	1 745	0,5 %	2 236	0,5 %
Rug, mat	225	1,9 %	571	1,8 %	425	1,2 %
Rug, fôr	14	2,6 %	142	2,6 %	551	2,2 %
Rug totalt	239	2,0 %	713	1,9 %	976	1,6 %
Bygg	3 943	0,8 %	4 348	0,9 %	2 812	0,6 %
Havre	4 505	2,1 %	6 152	2,3 %	4 729	1,8 %
Rughvete	110	26,7 %	269	21,3 %	902	23,0 %
Erter	193	20,0 %	275	13,2 %	152	4,3 %
Oljefrø	186	3,1 %	233	2,4 %	287	2,8 %
Totalt	10 004	1,1 %	13 734	1,2 %	12 095	0,9 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

1.2 Mest økologisk korn i Østfold, høyest økoandel i Trøndelag

Mens den samlede økologiske kornavlinga gikk ned i 2015–2016, økte den i Østfold, hvor det ble produsert over 3 300 tonn økologisk korn, erter og oljefrø. Også Hedmark, Vestfold og Oppland økte sin produksjon sammenlignet med 2014–2015. Den største nedgangen, både i absolutte mengder og i prosent, var i Trøndelagsfylkene, hvor den økologiske kornproduksjonen til sammen falt med hele 38 prosent. Som nevnt over, henger dette sammen med et generelt dårlig kornår i regionen, spesielt for bygg. Imidlertid er det i disse to fylkene andelen økologisk korn var høyest; 1,8 prosent i både Nord- og Sør-Trøndelag. Dette er riktignok en nedgang fra henholdsvis 2,4 og 2,1 prosent i 2014–2015, noe som tyder på at de dårlige dyrkingsforholdene gikk hardest ut over den økologiske produksjonen. Figur 2 viser den fylkesvise produksjonen av korn, erter og oljefrø i 2015–2016, samt fylkenes andel økologisk av total kornproduksjon.

Figur 2: Leverte mengder økologisk korn, erter og oljefrø, og andel av totalt levert mengde per fylke, 2015–2016

Kilde: Landbruksdirektoratet

I Østfold økte de økologiske avlingene med rundt 336 tonn fra 2014–2015 til 2015–2016, først og fremst takket være større produksjon av rughvete og hvete. Produksjonen av oljefrø økte også kraftig i Østfold, men var fortsatt bare på snaue 135 tonn. Produksjonen av havre gikk på sin side ned i både Østfold og Akershus, som er de største produsentene av økologisk korn.

1.3 Større pristillegg for økologisk korn

Fordi kostnadene i økologisk landbruk er høyere enn i konvensjonelt, får også bonden bedre betalt for å produsere økologisk korn. I 2015–2016 var prisen til produsent for økologisk korn, erter og oljefrø i snitt 40 prosent høyere enn for konvensjonelt, omtrent som året før. Tabell 2 viser gjennomsnittspris til kornprodusent per kornart de to siste kornårene, samt det faste pristillegget for økologisk vare hos Felleskjøpet Agri.

Tabell 2: Vektet gjennomsnittspris til produsent for økologisk og konvensjonelt korn, og prisdifferanse mellom økologisk og konvensjonelt. Priser i kr per kg, for 2014–2015 og 2015–2016

	2014–2015			2015–2016			Pristillegg for økologisk vare 2015–2016 (FKA)
	Økologisk	Konvensjonelt*	Differanse	Økologisk	Konvensjonelt*	Differanse	
Mathvete**	4,61	2,94	1,67	5,99	3,02	2,97	1,20
Fôrhvete	4,23	2,61	1,61	4,29	2,69	1,61	1,20
Matrug	4,09	2,81	1,28	4,38	2,82	1,56	1,20
Fôrrug	3,90	2,41	1,48	3,66	2,33	1,33	1,20
Bygg	3,83	2,50	1,33	3,96	2,60	1,36	1,35
Havre	3,52	2,30	1,22	3,58	2,34	1,24	1,20
Rughvete	3,67	2,62	1,05	3,83	2,66	1,17	1,20
Erter	4,27	3,40	0,87	4,63	3,43	1,19	0,80
Oljefrø	5,42	5,16	0,26	5,54	5,12	0,42	1,20

*Konvensjonelt korn omfatter alt levert korn, inkludert økologisk. På grunn av små mengder økologisk påvirkes imidlertid prisen i liten grad.

**Tallene for mathvete omfatter også spelthvete, som vanligvis har et høyere pristillegg enn annen hvete.

Kilde: Landbruksdirektoratet og Felleskjøpet Agri Kornguide for 2015–2016

Med unntak av for erter ble de faste pristilleggene hos Felleskjøpet Agri (høyre kolonne) økt med mellom 42 og 63 prosent i 2015–2016, etter å ha vært uendret i fem år. Dette kan være med å forklare hvorfor prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonelt korn jevnt over var høyere i 2015–2016 enn året før. Imidlertid kan det faktisk utbetalte pristillegget avvike fra dette, noe som til dels gjenspeiler etterspørselen etter de ulike kornartene. For eksempel var gjennomsnittsprisen på økologisk mathvete i 2015–2016 langt høyere enn det faste pristillegget skulle tilsi, i et år med knapp tilgang (jf. kapittel 1.1). Prisdifferansen mellom økologiske og konvensjonelle erter var også langt høyere enn det faste tillegget, noe som kan henge sammen med at erter er en ettertraktet fôrråvare og en liten produksjon. Den eneste produksjonen hvor prisdifferansen mellom økologisk og konvensjonelt er lavere enn det faste pristillegget er oljefrø (i hovedsak rapsfrø). Dette er i likhet med erter en liten produksjon, som er etterspurt som proteinråvare til kraftfôr. En forklaring til den lave prisdifferansen mellom økologisk og konvensjonelt kan være det allerede høye prisnivået på oljefrø, som har målpris.

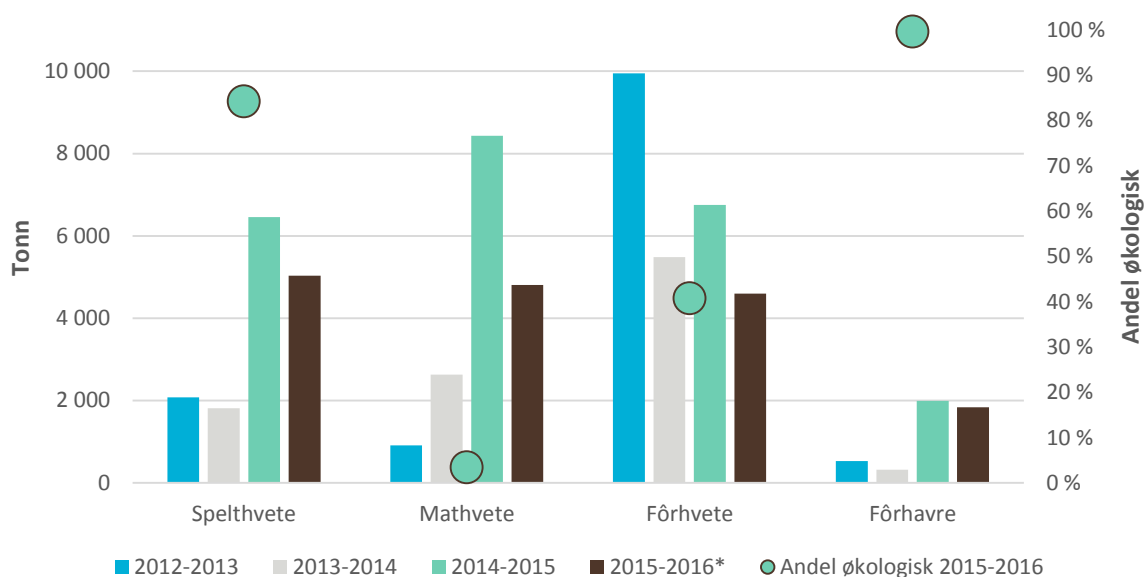
Norsk produksjon av økologisk korn, erter og oljefrø er ikke tilstrekkelig til å dekke etterspørselen etter råvarene i kraftfôrindustrien. Dette kan bidra til å øke betalingsvilligheten for norske råvarer, også fordi det som hovedregel er dyrere å importere økologiske råvarer enn å bruke norske. I tillegg er det et prinsipp i økologisk produksjon å bruke lokale råvarer så langt det lar seg gjøre. I det følgende omtaler vi importen av økologisk korn og kraftfôrråvarer.

1.4 Mindre import av økologiske råvarer

Importen av økologiske korn og kraftfôrråvarer innenfor kvotene for matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr var i 2015–2016¹ på totalt 23 254 tonn. Dette var 23 prosent mindre enn året før, og det var først og fremst importen av matkorn som falt. Importen av økologiske karbohydratråvarer til kraftfôr gikk ned med rundt 9 prosent fra året før. Figur 3 viser importen over de fire siste årene av de varene det ble importert mest av i 2015–2016, samt andelen økologisk av total import i 2015–2016. Tidligere år har økologisk mais vært blant de største varene, men var nå forbigått av økologisk havre til fôr. Som nevnt i kapittel 0, falt den norske produksjonen av denne varen kraftig i 2015–2016. Fordi det var god tilgang på konvensjonell norsk havre, var all den importerte fôrhaven i 2015–2016 økologisk. Hele 41 prosent av den importerte fôrveten var økologisk, en langt høyere andel enn normalt. Til sammenligning var snau 3 prosent av mathveten økologisk.

Økologisk korn og karbohydratråvarer importeres innenfor de samme kvotene for henholdsvis matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr som konvensjonelt. Fordi det ikke skilles på økologisk og konvensjonelt ved import, beregner Landbruksdirektoratet den økologiske importen med utgangspunkt i tall fra Toll- og avgiftsdirektoratet.

Av den totale matkornimporten i 2015–2016 utgjorde økologiske råvarer 7,1 prosent, noe som var lavere enn det foregående året, men godt over gjennomsnittet for de siste årene. Tilsvarende tall for kraftfôrråvarene var 7,5 prosent, som er det høyeste noensinne. En viktig forklaring til den høye andelen økologiske råvarer er at importkvotene var små, på grunn av stor norsk konvensjonell fôrkornproduksjon i 2015.

Figur 3: Importerte mengder økologisk spelthvete, mathvete, fôrhvete og fôrhavre (største varer) fire siste år, samt andel økologisk av total import i 2015–2016

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på data fra Toll- og avgiftsdirektoratet

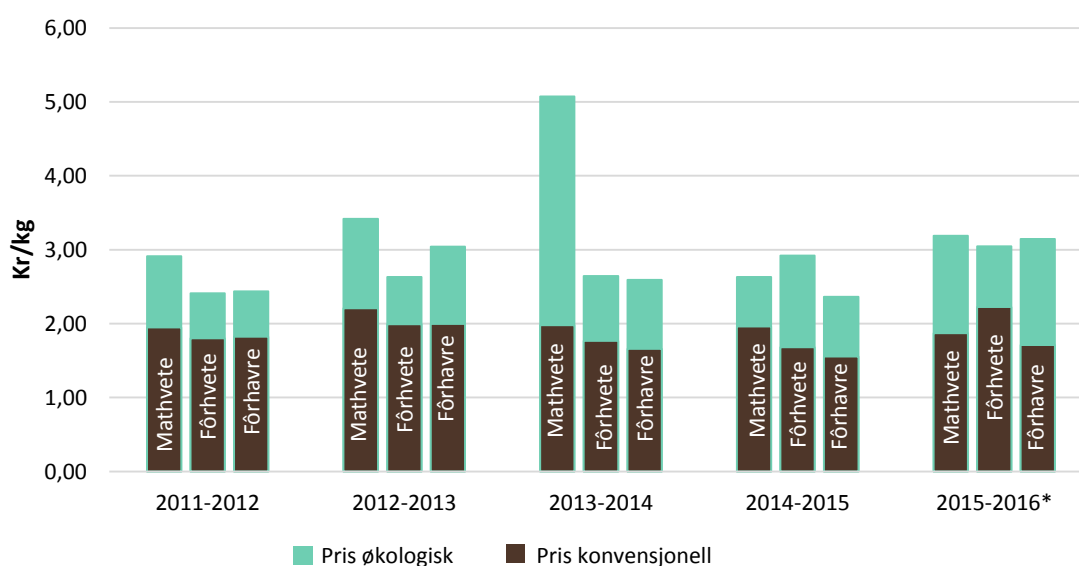
*Tall for 2015–2016 er per 16. august

¹ Tall per 16. august 2016. Kvoteåret går fra 1. september til 31. august.

Den totale importen av økologisk matkorn i 2015–2016 var på 10 315 tonn, som fortsatt er godt over gjennomsnittet for de foregående årene. Den relativt høye importen må ses i lys av at produksjonen av norsk mathvete var lav, som beskrevet i kapittel 1.1, men det kan også skyldes at totalmarkedet for økologisk mel er i vekst. Av figuren ser vi at nedgangen fra 2014–2015 skyldes at importen av både spelthvete og mathvete var spesielt høy dette året, samtidig som tilgangen på norsk økologisk matkorn var god. Mye av dette gikk inn i produksjonen av økologisk mel i 2015, men det er sannsynlig at en del også vil benyttes i 2016. Markedet for økologisk mel er nærmere beskrevet i rapporten *Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer i 2015*.

1.4.1 Mindre prisforskjell mellom økologisk og konvensjonelt

Prisen økte på de fleste korn- og kraftfôrråvarene som ble importert innenfor kvote i 2015–2016, både på de økologiske og de konvensjonelle. Som Figur 4 viser, var gjennomsnittsprisen på de tre største økologiske kornvarene (mathvete, fôrhvete og fôrhavre) mellom 4 og 33 prosent høyere i 2015–2016 enn året før. Importprisen på de fleste konvensjonelle varene økte imidlertid også, og i snitt mer enn på de økologiske. Unntaket er mathvete, hvor gjennomsnittsprisen på konvensjonell vare falt med 5 prosent fra 2014–2015. Som gjennomsnitt var økologisk importert matkorn 5 prosent dyrere enn konvensjonelt, ned fra 9 prosent året før. Tilsvarende differanse mellom økologiske og konvensjonelle karbohydratråvarer til kraftfôr var hele 32 prosent, mot 58 prosent i 2014–2015.

Figur 4: Utvikling i gjennomsnittlig importpris (CIF²) på økologisk og konvensjonell mathvete, fôrhvete og fôrhavre, 2011/2012–2015/2016

Kilde: Landbruksdirektoratet, basert på data fra Toll- og avgiftsdirektoratet

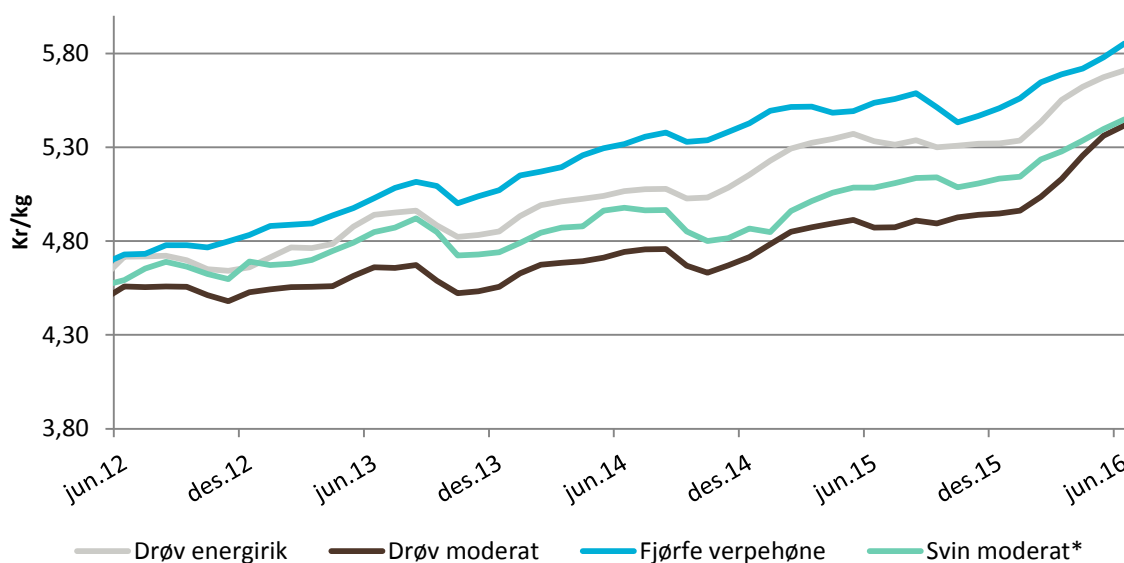
² Cost, Insurance, Freight. Pris på vare ved ankomst til Norge (Stavanger)

Importprisen på korn- og kraftfôrråvarer kan variere mye både fra parti til parti, og fra år til år. Den gjennomsnittlige prisforskjellen mellom økologisk og konvensjonell vare svinger også kraftig fra år til år. Den prosentvise prisforskjellen var i 2015–2016 størst på roemelasse, roesnitter og mais, hvor sistnevnte er blant de største varene som importeres til økologisk kraftfôr. Økologisk mathvete var også hele 71 prosent dyrere enn konvensjonell mathvete, noe som illustrerer merkostnadene ved produksjon av økologisk matmel.

1.1 Fortsatt økning i prisene på økologisk kraftfôr

Som Figur 5 viser, har prisen på økologisk kraftfôr økt jevnt og trutt de siste årene. Denne økningen fortsatte også i avtaleåret 2015–2016. Prisene går litt ned i høstsesongen hvert år, og dette skyldes at man da er i innhøstingsperioden for norsk korn, og kornprisene er lavere enn ellers. Utover høsten og vinteren stiger prisene på kraftfôr igjen, blant annet som en følge av lagringskostnader. Dette skjedde også høsten 2015, og deretter har prisene fortsatt å stige.

For avtaleåret 2015–2016 gikk prisen på økologisk moderat drøvtyggerfôr (Drøv moderat) opp 5,7 prosent, mot 3 prosent året før. Energirikt fôr til drøvtygger (Drøv energi) hadde en prisøkning på 4,6 prosent, mot 5 prosent året før. Det har altså vært en sterkere prisvekst for Drøv moderat enn for Drøv energi. Vi ser av Figur 5 at prisen på Drøv moderat har hatt en relativt stor økning i pris, spesielt i første halvdel av 2016. Prisen på økologisk kraftfôr til svin har på sin side økt med 5,5 prosent det siste året. Dette er en større økning enn det som har vært de siste par årene, hvor prisen har økt med ca. 2-3 prosent per år.

Figur 5: Priser på økologisk kraftfôr per fôrslag, juni 2012 – juni 2016. Vektete gjennomsnittspriser fra de største kraftfôraktørene, justert for rabatter og fraktkostnader

Kilde: Landbruksdirektoratet

*justerte priser sammenlignet med tidligere publikasjoner

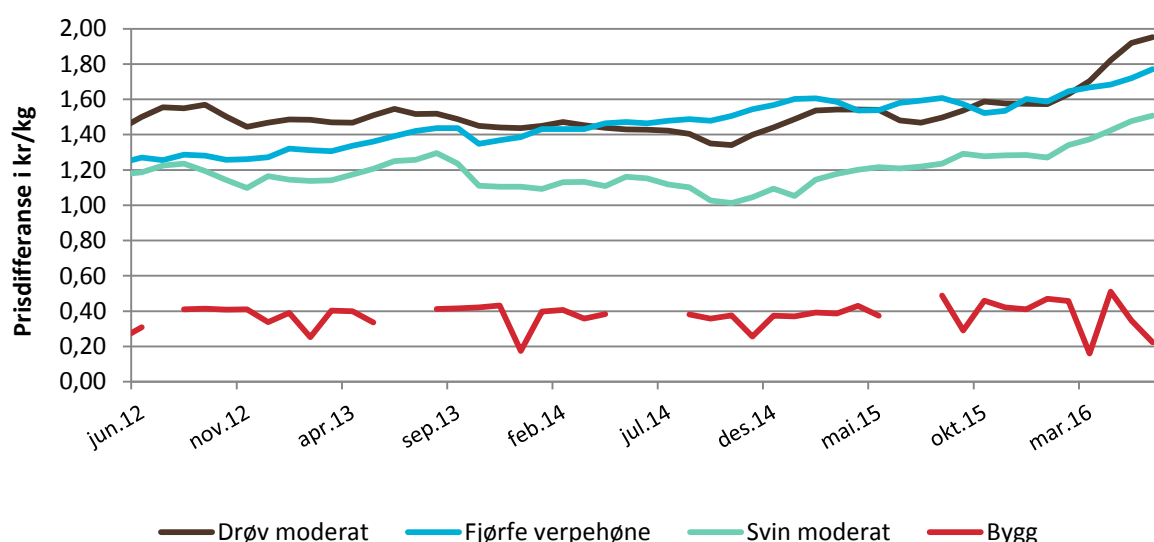
Fôr til drøvtyggere og svin inneholder mye bygg og havre, og disse er de viktigste norskproduserte råvarene i kraftfôr. Derfor følger prisene på fôr til drøv og svin ofte svingningene i det norske kornmarkedet. Som beskrevet i kapittel 1.3, ble det faste pristillegget for økologisk korn økt kraftig i 2015–2016, og gjennomsnittspris til bonden på flere kornarter var også høyere enn dette. Prisen på både drøvtygger- og svinefôr økte imidlertid mer enn prisen på bygg og havre i 2015–2016. Dette kan

forklares med at i tillegg til høyere pris på økologisk korn i Norge, gikk den norske produksjonen av bygg og havre ned. Dermed ble bransjen mer avhengige av importerte økologiske råvarer, som er dyrere. Det meste av prisøkningen for avtaleåret kom etter nyttår 2016, og skyldes i stor grad at aktørene da hadde gått tom for norsk økologisk korn, og måtte øke importandelen i fôret.

Økologisk fjørfefôr hadde en prisøkning på 3,2 prosent, noe som er litt lavere enn vanlig de foregående årene. Prisen på fjørfefôr hadde et kraftig fall høsten 2015, noe som bidro til den noe lavere prisveksten det siste året. Denne prisnedgangen kan ha sammenheng med at prisen på konvensjonelt kraftfôr gikk kraftig ned i samme periode, selv om det skyltes at narasin ble tatt ut av det konvensjonelle fôret. Prisen har derimot økt betydelig i første halvdel av 2016. Fôr til fjørfe inneholder mer hvete og mais, som er råvarer vi til dels er avhengige av å importere. Som omtalt i kapittel 1.4, gikk imidlertid importen av både økologisk fôrhvete og mais ned i 2015–2016, blant annet på grunn av større norsk fôrheteproduksjon. En større andel norske råvarer i fôret kan ha bidratt til å dempe prisveksten på økologisk fjørfefôr.

1.1.1 Økende prisforskjell mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr

Som Figur 6 illustrerer, holdt differansen mellom prisen på konvensjonelt og økologisk kraftfôr seg på et relativt jevnt nivå fra 2012 til 2014, men økte igjen gjennom 2015. Vi ser at økningen har fortsatt i 2016, og at differansen har økt mer i 2016 enn tidligere. Selv om drøv moderat var den typen økologisk fôr som økte mest i 2015–2016, var det på svinefôr hvor differansen mellom økologisk og konvensjonelt økte mest fra året før, med 19 prosent. Dette skyldes både sterk prisøkning på det økologiske fôret, samt en ganske lav prisvekst på konvensjonelt svinefôr. Differansen mellom økologisk og konvensjonelt økte minst på fjørfefôr (5 prosent), og som figuren viser var den absolutte prisdifferansen på slutten av avtaleåret større på drøvtyggerfôr enn på fjørfefôr. Svingningene i differansen mellom økologisk og konvensjonelt bygg skyldes svært varierende priser til produsent på økologisk korn gjennom året. I snitt økte prisdifferansen på bygg med 4 prosent fra 2014–2015 til 2015–2016, altså mindre enn på selve kraftfôret.

Figur 6: Utvikling i prisdifferanse mellom økologisk og konvensjonelt kraftfôr, og norsk økologisk bygg fratrukket prisnedskrivingsstilskudd, juni 2012–juni 2016

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisene på økologisk kraftfôr påvirkes i større grad av internasjonale prissvingninger og endringer i valutakurs enn prisene på konvensjonelt kraftfôr. Dette er fordi andelen av norsk korn generelt er mindre i økologisk kraftfôr enn i konvensjonelt, og man er derfor mer avhengig av import. Tollsatsene på råvarene til økologisk kraftfôr settes ut i fra prisen på konvensjonell vare, selv om disse prisene kan ha en annerledes utvikling enn prisene på økologisk korn.

1.2 Fjørfefôr bidro til salgsvekst for økologisk kraftfôr

Landbruksdirektoratet innhenter opplysninger på kvartalsbasis om kraftfôrsalget til bønder fra produsenter og omsettere av kraftfôr.

Den totale omsetningen av økologisk kraftfôr i Norge økte med over 2 prosent i avtaleåret 2015–2016 sammenliknet med avtaleåret 2014–2015 (se tabell 3).

Økologisk drøvtyggerfôr viste en omsetningsvekst på over 1 prosent i 2015–2016, etter nedgang de to foregående avtaleårene. Melkeproduksjonen i økologisk drift holdt seg stabil, men antallet storfe, sau og geit var noe høyere i begynnelsen 2016 enn i 2015. Dette ga seg utslag i økt kraftfôrbruk, men mye og godt grovfôr bidro til å dempe veksten. Økologisk fjørfefôr økte med nærmere 5 prosent i 2015–2016, en oppgang som var mindre enn i de siste avtaleårene. Veksten har sammenheng med økt eggproduksjon. Omsetningen av økologisk svinefôr gikk ned med over 3 prosent sammenliknet med forrige avtaleår, som samsvarer med at det var færre avlsdyr i inngangen til 2016 enn året før.

Andelen økologisk kraftfôr av totalt omsatt kraftfôr holdt seg stabil i 2015–2016, jf. tabell 3. Økologisk fjørfefôr utgjorde mer av total omsetning av fjørfefôr enn tidligere. Forholdet mellom økologisk og totalt omsatt fôr var imidlertid stabilt for svinefôr og drøvtyggerfôr.

Tabell 3: Salg av økologisk kraftfôr i Norge per fôrslag i tonn, samt andel økologisk av total kraftfôrromsetning, 4 siste avtaleår

Kraftfôrslag/År	2012–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016
Drøvtygger	24 379	22 796	21 664	21 972
Svin	1 582	1 656	1 808	1 749
Fjørfe	7 725	8 845	10 721	11 225
Totalt¹	33 686	33 298	34 199	34 946
Andel økologisk av total omsetning	1,7 %	1,7 %	1,8 %	1,8 %

¹Inkluderer "annen fôrromsetning», som ikke er spesifisert i tabellen

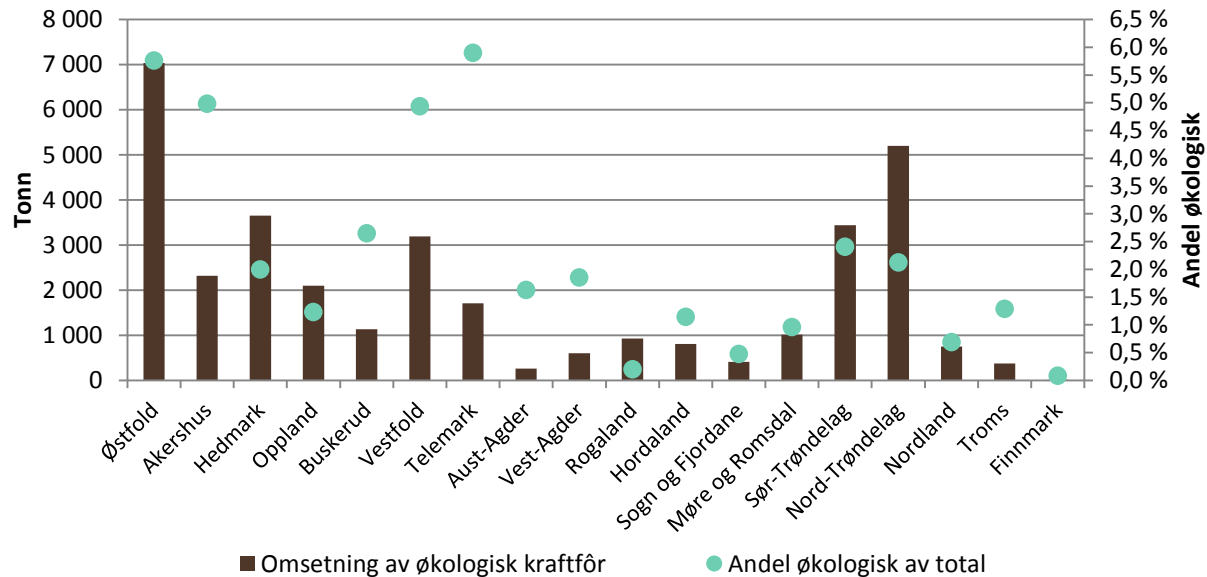
Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 7 viser økologisk kraftfôrromsetning i 2015–2016 fordelt på fylker, samt andelen økologisk fôr av fylkets totale fôrromsetning. Østfold brukte langt mer økologisk kraftfôr enn andre fylker. Dette er et resultat av at kraftfôrkrevende eggproduksjon er utbredt her, i tillegg til en del melkeproduksjon. Fylket brukte 40 prosent av landets økologiske fjørfefôr, og hadde en betydelig vekst i salget av dette fôrslaget. Av fylker med en viss størrelse på produksjonen, hadde Akershus største oppgangen i bruk av økologisk fjørfefôr. I forrige avtaleår bidro Vestfold, Oppland og Telemark vesentlig til en vekst i salget av fjørfefôr på landsbasis, men i disse fylkene stabiliserte salget seg eller gikk ned i 2015–2016.

Trøndelagsfylkene sto for nærmere 40 prosent av landets forbruk av økologisk drøvtyggerfôr, men lite av andre økologiske fôrslag. Forbruket av drøvtyggerfôr fortsatte å gå ned i Nord-Trøndelag, mens det i Sør-Trøndelag økte. En rekke andre fylker brukte også mye økologisk fôr til drøvtyggere. Disse

fylkene er samlet på Østlandet og fra Nordvestlandet til Nordland. Størst vekst i forbruket hadde Telemark, med 17 prosent fra 2014–2015.

Salget av økologisk svinefôr ligger stabilt på 5 prosent av den totale omsetningen av økologisk fôr. Av fylkene som svarte for det meste av forbruket av svinefôr, viste Hedmark og Vestfold en nedgang, og Telemark og Akershus en vekst i forbruket sammenliknet med 2014–2015.

Figur 7: Fylkesvis omsetning av økologisk kraftfôr i 2015–2016, samt andel økologisk av fylkets totale kraftfôrromsetning
Kilde: Landbruksdirektoratet

I avtaleåret 2015–2016 var det ingen sammenheng mellom størrelsen på omsetningen av økologisk fôr i det enkelte fylket og andelen dette utgjør av den totale fôrromsetningen i samme fylke. Bildet er som tidligere, at Vestlandsfylkene hadde lav omsetning av økologisk fôr og lav andel økologisk av total fôrromsetning, mens fylker som Vestfold, Telemark og Akershus hadde middels omsetning og høy andel av økologisk fôr. Telemark beholdt sin posisjon som fylket med høyest andel økologisk kraftfôr (nær 6 prosent), like foran Østfold, men Østfold hadde klart høyest omsetning av økologisk fôr på landsbasis.

2 Poteter, grønnsaker og frukt

Dette kapitlet presenterer markedet for norskproduserte økologiske poteter, grønnsaker og frukt på engros- og produsentnivå med utgangspunkt i avlingssesongen 2015–2016.

Hovedkonklusjonen for avlingssesongen 2015–2016 er at salget og prisnivået for økologiske poteter, grønnsaker og frukt øker. Det er for tiden stor etterspørsel etter økologiske produkter, slik at en større norsk produksjon av de fleste av produktene vil bidra til økt omsetning. For lagringsgrønnsaker er det behov for større avlinger inn på lager og en lengre lagringssesong. For veksthusgrønnsaker vil økt produksjon redusere behovet for import gjennom året.

2.1 Sen sesongstart, men mer grønnsaker på lager

Tradisjonelt er sesongstarten for de økologiske grønnsakene senere enn for de konvensjonelle varene. I påvente av ny norsk sesong suppleres markedet med import. For flere produkter er det importbehov hele året, inkludert i norsk sesong. En forlenget norsk sesong er derfor av betydning for økt tilgjengelighet og omsetning av økologiske grønnsaker. Dersom vareleveranser uteblir over tid, kan en konsekvens være at varen mister sin hylleplass i butikkene.

Våren 2015 var kald, og mange av de økologiske grønnsakene fra friland kom senere enn året før. Mot slutten av juni var kun isbergsalat, blomkål og hvitkål på markedet. Likevel ble omsetningen av norske varer høyere enn i forrige avlingssesong, fordi en del produkter hadde større avlinger. Av lagringsgrønnsakene var det større mengder og flere produkter på lager per 1. mars 2016 enn året før. For andre produkter ville trolig omsetningen ha økt i norsk sesong, dersom produksjonen hadde vært høyere.

Vekstsesongen 2016 hadde en god oppstart med gode vekstforhold. Sommergrønnsakene kom i markedet på løpende bånd fra tidlig i juni. Først ut var isbergsalat, etterfulgt av hjertesalat, stangselleri, blomkål og brokkoli.

2.2 Omsetning begrenset av manglende tilførsler

Hoveddistribusjonen av økologiske grønnsakprodukter går gjennom tre grossister; Bama Gruppen AS, Coop Norge SA og Øko-kompaniet AS. I tillegg til salg i dagligvarehandelen omsettes økologiske poteter, grønnsaker og frukt gjennom salgskanaler som gårdssalg, markeder, abonnementer, restauranter, storhusholdning, arrangementer og lignende.

Landbruksdirektoratet registrerer kun mengder omsatt fra grossist. Utviklingen til de ulike vekstgruppene er omtalt under og vist i Tabell 4.

Poteter

Leveransene av økologiske poteter fra produsent har i lengre tid vært ustabile, og mengdene for små. Også i 2015–2016 var det uker med lavt salg, slik som om høsten. Lagerbeholdningene var imidlertid høyere i 2015–2016 enn i forrige sesong ved første lagertelling i november. Tilførslene ble dermed mer stabile utover vinteren. Likevel var det meste av potetene solgt innen utgangen av mars, og tiden frem til ny norsk sesong ble lang. Totalt økte omsetningen med over 30 prosent sammenliknet med forrige avlingssesong.

Tabell 4: Omsetning til direkte konsum av norskproduserte økologiske poteter, grønnsaker og frukt i avlingssesongen 2015–2016, oppgitt i tonn eller 1 000 stk.

Produkter	Omsetning total* Sesongen 2015–2016	Omsetning økologisk* Sesongen 2015–2016	Endring i økologisk fra 2014–2015	Andel økologisk av total 2015–2016
Potet	43 301	483	33 %	1,12 %
Veksthusvarer				
Agurk, 1000 stk.	45 165	315	108 %	0,7 %
Urter, 1000 stk. potter	9 434	913	>200 %	9,7 %
Tomat	6 430	22	-23 %	0,3 %
Tomater, cherry 250 g, 1000 pk.	1 153	77	15 %	6,7 %
Rapidsalat, 1000 stk.	1 602	564	-32 %	35,2 %
Frilandsvarer				
Kepaløk	15 029	197	110 %	1,3 %
Rødløk	4 424	55	58 %	1,2 %
Rødbeter	590	85	41 %	14,4 %
Hvitkål	9 552	91	-38 %	0,9 %
Blomkål, 1 000 stk.	7 418	83	18 %	1,1 %
Brokkoli, 1 000 stk.	6 201	61	28 %	1,0 %
Kålrot	11 466	223	-23 %	1,9 %
Gulrot	29 423	1 411	-13 %	4,7 %
Isbergsalat, 1000 stk.	8 940	185	153 %	2,1 %
Frukt				
Epler**	5 153	60	-49 %	1,2 %
Plommer**	1 174	18	-42 %	1,5 %

Kilder: *Økern Torvhall, tonn, dersom ikke annet er oppgitt. **GPS, fruktlagerinspektøren

Veksthusgrønnsaker

Helårsproduksjonen av økologisk rapidsalat fortsatte å gå ned, fordi produktet taper interesse. Andre salattyper økte sine markedsandeler på bekostning av rapidsalat. Samme utvikling gjør seg gjeldende for konvensjonelt produserte salater. Økologiske krydderurter har lenge hatt en omfattende produksjon. Den voldsomme økningen i omsetning sesongen 2015–2016 var et resultat av at alle pottestørrelser ble registrert. Tidligere var registrert omsetning kun basert på 12 cm potter.

Parallelt med norsk produksjon av økologisk agurk har det vært behov for import, fordi etterspørselen har vært større enn tilførselene. Sesongen 2015–2016 viste en dobling i omsetningen av norske økologiske agurker, noe som bidro til å redusere importbehovet. Salget av runde tomater gikk ned mens spesialtomatene økte, i likhet med utviklingen i markedet for konvensjonelt dyrkede tomater.

Lagringsgrønnsaker

Den totale omsetningen av kål og rotvekster ble til dels begrenset av en sen sesongstart i avlings-sesongen 2015–2016. Per 1. november 2015 var det imidlertid større mengder med økologisk hvitkål,

kålrot, gulrot og kepaløk på lager enn året før, men beholdningen av knollselleri var nær halvert. Spesielt løk viste en stor vekst. Et par måneder senere hadde lagrene av hvitkål minnet betydelig, og omsetningen av norsk vare ble dermed begrenset i tiden etter. De andre lagringsgrønnsakene var tilgjengelige en periode utover vinteren. Selv om lagerbeholdningene av gulrot var mye høyere enn i avlingssesongen 2014–2015, tok tilførselene til markedet slutt i løpet av mars.

Frukt

Etterspørselen etter norsk frukt er god, slik at det er behov for større avlinger. Dette gjelder også for økologisk produksjon. I så måte var sesongen 2015 et dårlig bidrag, fordi avlingssvikt rammet økologiske epler og plommer på lik linje med konvensjonelt produsert frukt. Etter år med økning i produksjonen av økologiske epler, ble avlingene nærmest halvert fra 2014 til 2015. Plommer hadde endelig et oppsving i 2014, for så å være nede igjen på nivå med tidligere år i 2015. Det aller meste av de små avlingene ble omsatt som økologisk frukt.

2.3 Ny prisvekst for økologiske poteter og grønnsaker

Flere av de økologiske grønnsakene omsettes til faste avtalte priser gjennom store deler av sesongen. Landbruksdirektoratet registrerer ukentlig priser til produsent, som ligger tilgjengelig på våre nettsider i form av ukentlige prisnoteringer. Tabellen under viser prisene på en del økologiske grønnsaker og epler.

Tabell 5: Priser til produsent for norskproduserte økologiske poteter og grønnsaker i avlingssesongen 2015–2016, oppgitt i kr per kg eller kr per stk.

Produkter	Priser konvensjonelt dyrket 2015-2016	Priser økologisk dyrket 2015-2016	Prisøkning økologisk fra 2014-2015	Prisdifferanse til konvensjonell 2015-2016
Potet	4,65	11,32	43,0 %	6,67
Veksthusvarer				
Agurk, stk.	6,88	12,02	0,7 %	5,14
Urter, stk. *	12,18	10,08	-4,2 %	-2,10
Rapidsalat, stk.	7,01	7,57	0,0 %	0,56
Frilandvarer				
Rødbeter	9,76	13,90	23,1 %	4,14
Hvitkål	5,93	13,94	8,3 %	8,01
Blomkål, stk.	6,63	14,80	18,4 %	8,17
Brokkoli, stk.	7,09	16,01	24,4 %	8,92
Kålrot	4,88	13,24	-6,4 %	8,36
Gulrot **	8,55	12,91	5,0 %	4,36
Epler	15,71	19,73	-	4,02

* Prisen for konvensjonell vare gjelder for 12 cm potte, men det omsettes også mye urter i andre pottestørrelser.

**Prisen for økologisk vare er per 750 grams pakke, mens prisen for konvensjonell vare er per kilo.

Kilde: Landbruksdirektoratets ukentlige prisnoteringer

I avlingssesongen 2015–2016 var det en prisoppgang for de aller fleste grønnsakene, poteter og frukt sammenliknet med sesongen før. I samme periode viste prisutviklingen til en del av de konvensjonelt produserte grønnsakene en nedgang. Økologisk kålrot gikk ned i pris parallelt med konvensjonelt dyrket kålrot.

En del av produktene i tabellen tilbys i liknende innpakning og størrelse for konvensjonelt og økologisk produserte varer. I tilfeller med ulik pakningstype er det ikke mulig å sammenlikne prisene i tabellen direkte. En vanlig forskjell er at økologiske grønnsaker og frukt pakkes i mindre pakninger enn det som er tilfellet for konvensjonelle produkter.

3 Omsetning av økologiske landbruksprodukter

Omsetningen av økologiske matvarer gjennom dagligvarehandelen økte med 21,9 prosent fra 1. halvår 2015 til 1. halvår 2016, målt i verdi. Økningen skyldes økt omsatt mengde og i litt mindre grad, økt pris. Omsetningen økte for alle matvarekategoriene. Etter flere år med nedgang har salget av brød begynt å øke igjen. I likhet med 1. halvår 2015, er det fortsatt store endringer på salat- og bladgrønnsaksmarkedet. Epler og andre kjernefrukter ble mindre omsatt i 2016 enn året før. Produktsortimentet av økologisk yoghurt ble bredere, og omsetningen var over 2,6 mill. kroner høyere i 1. halvår 2016 enn tilsvarende periode året før.

3.1 Positiv utvikling i omsetningen av økologiske varer i 1. halvår 2016

3.1.1 Om statistikkgrunnlaget

Dette kapitlet presenterer utviklingen i omsetningen av økologiske produkter i dagligvarehandelen i 1. halvår 2016, og sammenlignet med tidligere år. Statistikkgrunnlaget er fra analysebyrået Nielsen, og viser faktiske registrerte kjøp gjennom dagligvarehandelen.

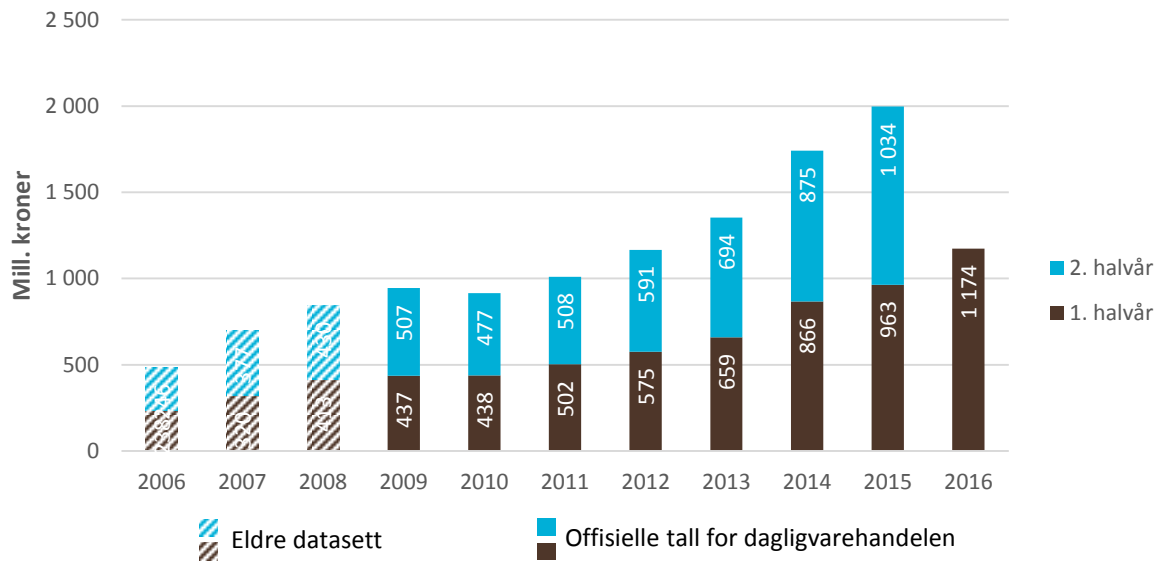
I 2011 kom det et nytt, kvalitetsjekket datagrunnlag som strekker seg tilbake til 2009. Det nye datasettet fra Nielsen ble først brukt i rapporten for 1. halvår 2011, mens tidligere rapporter ble basert på et annet datagrunnlag. Landbruksdirektoratet gjorde tidligere noen endringer i produktkategoriseringen, men det er i hovedsak Nielsen sine produkt- og underproduktklasser som ligger til grunn. Det kan forekomme avvik mellom tallene som legges fram i denne rapporten og tidligere publikasjoner. Siste publikasjon regnes til enhver tid som den riktigste.

Salgsstatistikken fra Nielsen omfatter alle varer som er eksplisitt registrert som økologisk i dagligvarehandelens systemer for koding av produkter. Det vil kunne forekomme at mindre leverandører selger sine produkter i dagligvarehandelen uten at produktene er markert fullstendig i disse databasene. Dermed kan det være en viss underrapportering i omsetningsstatistikken for dagligvarehandelen. Statistikken skiller videre ikke mellom norske og importerte varer, men viser det samlede salget. Dette skyldes svakheter i strekkodesystemet som gjør at sortering mellom importerte og norske varer i mange tilfeller ikke blir korrekte.

3.1.2 Kraftig vekst i omsetningen av økologiske varer

Omsetningen av økologiske varer gjennom dagligvarehandelen fortsetter å øke. Målt i verdi, var omsetningen i 1. halvår i 2016 211 mill. kroner høyere enn i 1. halvår i 2015. Dette tilsvarer en økning på 21,9 prosent. Det er den største absolutte økningen siden 2006. Denne statistikken er basert på omsetning i verdi, men økningen var nesten like stor målt i mengde, 19,8 prosent mer enn i 1. halvår

2015. Vi kan derfor konkludere med at økningen skyldes både økt omsatt mengde og, i litt mindre grad, økt pris. Se Figur 8 for en oversikt over utviklingen i omsetningsverdi over tid, fordelt på halvår.

Figur 8: Omsetning av økologiske matvarer i dagligvarehandelen per halvår 2006–2016. Mill. kroner

Kilde: Nielsen

I 1. halvår 2016 økte omsetningen for alle matvarekategoriene. Som Tabell 6 viser er grønnsaker, meieriprodukter og barnemat varekategoriene med høyest omsetning. Disse kategoriene utgjør til sammen over halvparten av omsetningen av økologiske varer gjennom dagligvarehandelen. 24 prosent av alle matvarer som omsettes gjennom dagligvarehandelen er grønnsaker. Det er kategorien med den sterkeste absolutte økningen, på 40 mill. kroner i 1. halvår 2016 mer enn i 1. halvår 2015. Varekategoriene *frukt, bær og nøtter* og *kornprodukter og bakevarer* er også sterkt voksende kategorier som økte med henholdsvis 23 og 44 prosent. Kjøtt er derimot blant de minst omsatte økologiske varene, og har også en beskjeden vekst.

Tabell 6: Omsetning av økologiske varer i dagligvareforretninger 2014–2016, rangert etter verdi. Mill. kroner

	2014		2015		2016	Endring siste år
	1. halvår	Totalt	1. halvår	Totalt	1. halvår	
Grønnsaker	205,3	395,8	242,1	479,5	282,1	16,5 %
Meieriprodukter	155,1	308,4	152,6	323,3	176,1	15,4 %
Barnemat	134,6	272,9	144,0	267,2	159,3	10,6 %
Frukt, bær og nøtter	77,8	157,4	99,4	202,2	122,3	23,0 %
Kornprodukter og bakevarer	71,0	138,9	71,9	153,7	103,5	43,9 %
Egg	62,4	136,3	76,3	164,1	79,7	4,5 %
Krydder og tilbehør	26,5	55,0	29,2	73,9	45,0	54,0 %
Kaffe og te	20,7	42,8	27,0	61,4	36,7	36,3 %
Kjøtt	28,1	60,1	30,4	64,8	32,6	7,1 %
Drikkevarer	10,3	22,3	13,9	39,1	31,0	>100 %
Søte pålegg	19,9	39,0	20,4	41,7	26,2	28,5 %
Soya- og rismelk	18,4	37,3	19,4	41,5	23,8	22,3 %
Snacks, godteri og desserter	10,1	22,1	12,0	28,2	20,1	67,0 %
Sjømat	3,6	9,2	2,3	5,6	20,1	>100 %
Matfett og oljer	13,2	25,7	15,2	31,4	18,3	20,9 %
Middager	8,2	16,2	8,4	17,4	9,6	15,1 %
Sum økologiske matvarer	865,2	1 739,5	964,6	1 994,8	1 186,5	23,0 %
Hygiene	1,0	1,5	0,4	0,9	0,1	-73,9 %
Annet ikke-mat	0,4	0,9	0,4	1,0	0,8	95,4 %
Totalt økologiske varer	866,6	1 741,9	965,4	1 996,7	1 187,4	23,0 %

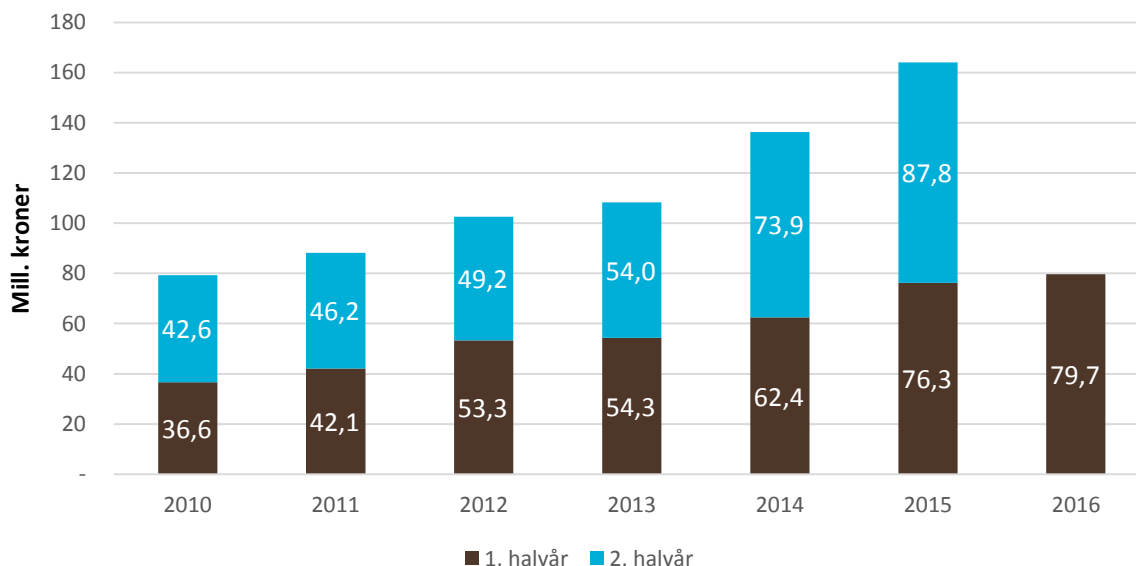
Kilde: Nielsen

I de følgende avsnittene presenteres detaljer for varegrupper som har en betydelig omsetningsstørrelse og/eller er viktige for norsk landbruk.

3.1.3 Jevn vekst i omsetning av økologiske egg

Omsetningen av økologiske egg har hatt en jevn økning de siste årene. I 1. halvår 2016 var økningen på 3,4 mill. kroner fra 1. halvår 2015. Figur 9 viser utviklingen i omsetningen av økologiske egg gjennom dagligvarehandelen, fordelt på halvår. Fra 1. halvår 2010 til 1. halvår 2016 vokste

omsetningen av økologiske egg gjennom dagligvarehandelen med 43 mill. kroner. Dette betyr at salget av egg har mer enn doblet seg i verdi siden 2010.

Figur 9: Utvikling i omsetningen av økologiske egg i dagligvarehandelen, verdi per halvår 2010–2016

Kilde: Nielsen

3.1.4 Omsetningen av meieriprodukter fortsetter å øke

Omsetningen for meieriprodukter økte med 14,7 prosent i 1. halvår 2016 fra samme periode året før. I motsetning til 1. halvår 2015, da omsetningen av rømme og ost gikk kraftig ned, var utviklingen i 1. halvår 2016 helt motsatt. Vi ser en kraftig relativ økning for fløte og yoghurt, og en moderat økning for de andre meieriproduktene. Men i absolutte tall forblir omsetningen av alle meieriproduktene lav, med unntak av melk. Se Tabell 7 for oversikt over utviklingen av meieriprodukter.

Når det gjelder økologisk yoghurt, var det i 2013 og 2014 ingen aktører som tilbød dette gjennom dagligvarehandelen. Økologisk yoghurt i forskjellige varianter ble igjen tilgjengelig på markedet fra og med 1. halvår 2015. Vi ser et stadig bredere produktsortiment og økende omsetning, som var på 3 mill. kroner i 1. halvår 2016.

Omsetningen av økologisk ost har vært relativt stabil de siste sju årene, med små svingninger. Smørsalget har økt gradvis de siste 10 årene, men verdien forblir lav.

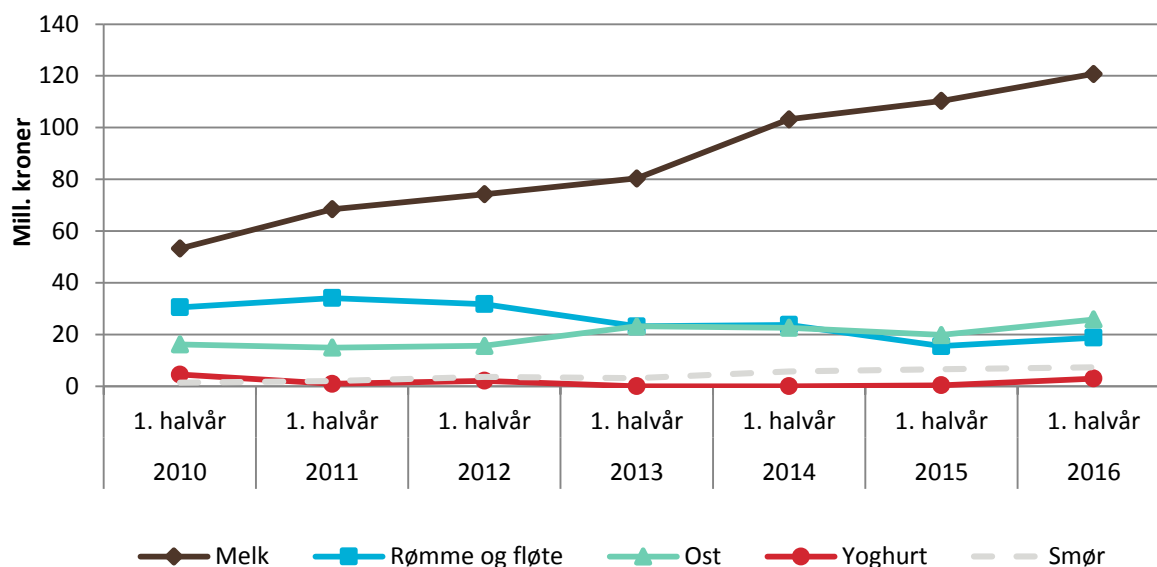
Tabell 7: Omsetning av økologiske meierivarer i dagligvarehandelen, 2014–2016. Mill. kroner

Meieriprodukter	2014		2015		2016	Endring siste år
	1. halvår	Totalt	1. halvår	Totalt	1. halvår	
Melk	103,2	210,9	110,3	229,4	120,8	9,5 %
Ost	22,6	43,6	19,8	43,3	25,2	27,1 %
Rømme	23,6	40,6	15,3	32,5	16,9	10,5 %
Smør	5,7	13,1	6,6	14,9	7,3	10,9 %
Yoghurt	-	-	0,4	1,4	3,0	>100 %
Fløte	0,1	0,2	0,2	1,6	1,9	>100 %
Totalt	155,1	308,4	152,5	323,3	174,9	14,7 %

Verdiene er ekskludert soyaprodukter

Kilde: Nielsen

Omsetningen av økologisk rømme gikk kraftig ned i 2015, men begynte å øke igjen i 2016. I 1. halvår 2016 var omsetningen av rømme på 32,5 mill. kroner, som var over nivået i 2010 og 2012. Det var likevel under nivået fra 1. halvår 2011, som var året med den høyeste omsetningen av økologisk rømme på 10 år³. Se Tabell 7 og Figur 10 for en detaljert oversikt over omsetningsutviklingen for meieriprodukter.

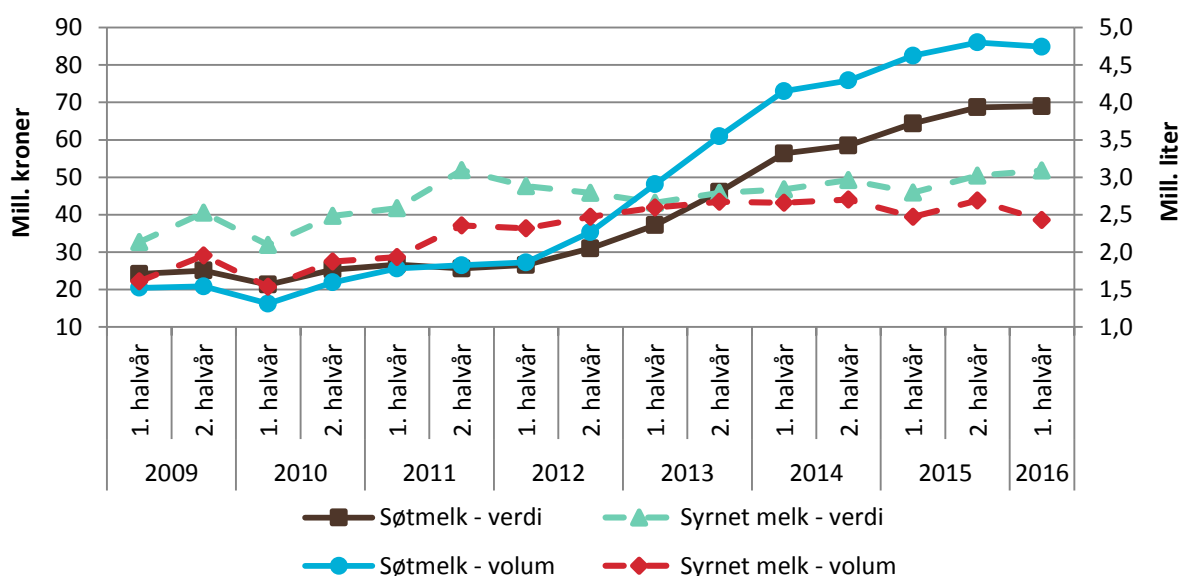
Figur 10: Utvikling i omsetningen av meierivarer i dagligvarehandelen, verdi per halvår 2009–2016

Kategorien rømme og fløte inkluderer soya- og risfløte i perioden 2007–2011. Fra 2012 ble disse dataene kategorisert som soya- og rismelk

Kilde: Nielsen

³ Omsetningen av rømme i 1. halvår var på 30,5 mill. kroner i 2010, økte til 34,1 i 2011 for å deretter synke gradvis fram til 2015.

Omsetningen av økologisk søtmeik økte sterkt mellom 2012 og 2014, både i volum og i verdi. Fra 2015 dempet økningen seg. I 1. halvår 2016 var verdiøkningen på kun 7 prosent sammenlignet med 1. halvår året før. I volum var økningen i samme periode på kun 3 prosent, noe som tyder på en prisøkning. Omsetningen av syrnet melk har vært preget av større svingninger enn søtmeik. Etter 2 år med svak økning, gikk verdien av salget ned med 2 prosent i 1. halvår 2016 fra 1. halvår 2015, mens omsetningen i verdi gikk opp med 13 prosent. Dette tyder på en sterk prisøkning. Figur 11 viser omsetningen av økologisk søtmeik og syrnet melk.

Figur 11: Utvikling i omsetning av økologisk søtmeik og syrnet melk, verdi og volum per halvår 2009–2016

Kilde: Nielsen

3.1.5 Omsetningen av brød øker igjen

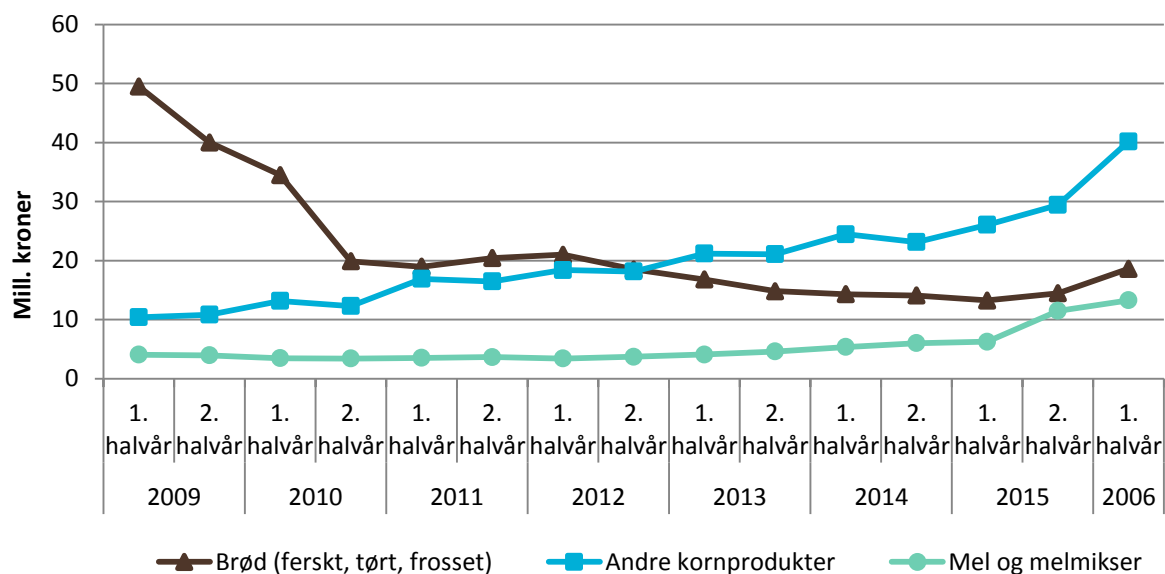
Omsetningen av økologiske kornprodukter og bakervarer økte fra 71,9 mill. kroner i 1. halvår 2015 til 103,5 mill. kroner i 1. halvår 2016. Sammenlignet med samme periode året før, var det en sterk økning for alle produktgruppene, med unntak av kjeks og kaker som gikk ned med 14,6 prosent. Kjeks og kaker er for øvrig den nest minste varegruppen i kategorien, og nedgangen var på 900 000 kroner. Se tabell 8 for detaljert informasjon om alle varegruppene i kategorien.

Tabell 8: Omsetning av økologiske kornprodukter og bakervarer i dagligvarehandelen, 2014 – 2016. Mill. kroner

Kornprodukter og bakevarer	2014		2015		2016	Endring siste år
	1. halvår	Totalt	1. halvår	Totalt	1. halvår	
Andre kornprodukter og cerealer	24,5	47,6	26,1	55,5	40,2	54,2 %
Brød (ferskt, tørt, frosset)	14,3	27,3	13,2	27,7	18,6	40,4 %
Gryn	12,5	24,1	12,5	25,2	15,0	20,3 %
Mel og melmikser	5,4	11,4	6,3	17,8	13,3	>100 %
Pasta og middagstilbehør	4,9	9,2	4,5	9,6	7,5	65,8 %
Kjeks og kaker	5,5	10,5	5,4	9,8	4,6	-14,6 %
Ris og risprodukter	4,0	7,7	4,0	8,1	4,4	9,7 %
Totalt	71,0	137,9	71,9	153,7	103,5	43,9 %

Kilde: Nielsen

Figur 12 viser utviklingen i omsetning av økologisk brød, mel og andre kornprodukter, og at alle disse gruppene økte det siste halvåret. Salget av økologisk brød gikk ned flere år på rad, men i 2. halvår 2015 begynte det å øke igjen. I 1. halvår 2016 var omsetningen 5,4 mill. kroner høyere enn i 1. halvår 2015, dvs. en økning på 40,4 prosent. Mesteparten av økningen skyldes nye produkter som tilbys i dagligvarehandelen. Interessen for økologisk mel og melmikser er fortsatt økende, og omsetningen doblet seg i 1. halvår 2016 sammenlignet med samme periode året før. Frø, kjerner og gryn, som ligger under kategorien *andre kornprodukter*, hadde en veldig sterk reell økning på over 14 mill. kroner.

Figur 12: Utvikling i omsetningen av økologisk brød, mel og andre kornprodukter (kjerner og frø o.l.) 2009–2016. Mill. kroner

Kilde: Nielsen

3.1.6 Stor økning i omsetningen av økologisk storfe

Omsetning av økologisk kjøtt gjennom dagligvarehandelen er lav, og kjøtt utgjør under 3 prosent av det totale salget av økologiske matvarer. I 1. halvår 2016 ble det omsatt kjøtt for 32,6 mill. kroner, en økning på vel 7 prosent sammenlignet med samme periode året før.

Det er ulik utvikling i de forskjellige kjøttkategoriene. Vi ser sterk økning for noen grupper som *kjøttdeig og farser og pålegg*, men også sterk nedgang for andre grupper som *hvitt kjøtt og spekemat*. *Karbonader, kjøttboller og pølser* er varegruppen som det selges mest av, men vi ser at det har vært en nedgang på 2,9 prosent i 1. halvår i 2016 sammenlignet med 1. halvår 2015. Pølser (eks. spekepølser) utgjør 74 prosent av denne gruppen, og omsetningen av pølser økte med 200 000 kroner i 1. halvår i 2016 sammenlignet med samme periode året før.

Storfe kjøtt var en av de minst omsatte kjøttkategoriene fram til 2015. I 1. halvår 2016 snudde dette og omsetningen av storfe kjøtt nesten doblet seg fra nivået i 1. halvår året før. En endring i markedsføringen av økologiske storfeprodukter hos en av produsentene ser ut til å være den viktigste årsaken til denne salgsveksten.

Omsetningen av økologisk fjørfekjøtt økte sterkt fram til 2015, da det begynte å gå ned igjen. I 1. halvår 2016 var nedgangen på 8,6 prosent. Salget av økologisk kalkunkjøtt lå på om lag 82 000 kroner, en nedgang på 84 prosent fra 1. halvår 2015. Det meste av salget av kalkunkjøtt skjer i 2. halvår.

Tabell 9: Omsetning av økologiske kjøttvarer i dagligvarehandelen, 2014–2016. Mill. kroner

Kjøtt	2014		2015		2016	Endring siste år
	1. halvår	Totalt	1. halvår	Totalt	1. halvår	
Karbonader, kjøttboller og pølser	7,8	15,7	8,3	17,2	8,0	-2,9 %
Kjøttdeiger og farser	3,3	8,3	5,0	11,9	6,9	38,4 %
Storfe	4,5	8,4	3,5	7,5	6,8	95,5 %
Hvitt kjøtt	4,5	10,9	4,5 ⁴	10,6	4,1	-8,6 %
Svin	3,0	7,4	3,8	9,9	4,0	4,9 %
Spekemat	2,8	5,5	2,4	4,4	1,6	-33,3 %
Pålegg	1,6	2,1	0,1	0,9	0,7	>100 %
Sau og lam	0,6	1,8	0,4	2,4	0,5	20,3 %
Innmat	0,06	0,10	-	-	-	-
Totalt	28,1	60,1	30,4	64,8	32,6	7,1 %

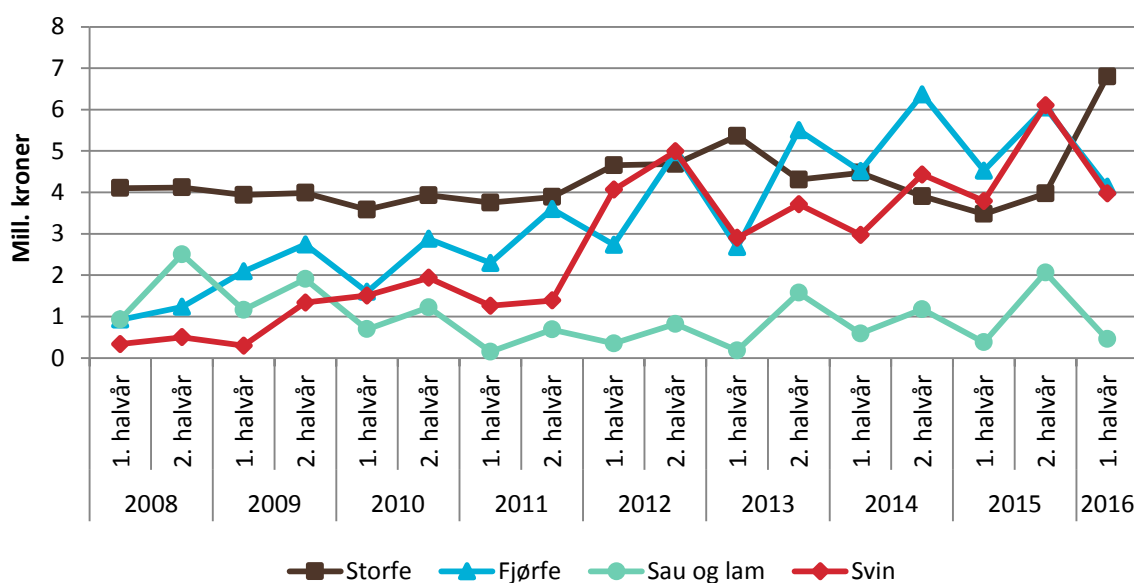
Kilde: Nielsen

I figur 13 ser man tydelig at salget av enkelte kjøttslag er sesongbetont. I 2. halvår selges det mer kjøtt av sau/lam og fjørf (hvitt kjøtt) enn i 1. halvår. For kjøtt av sau/lam sin del er det fordi lammet slaktes

⁴ I rapporten *Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer, 1. halvår 2015*, skrev vi at omsetningen av hvitt kjøtt var på kr 7,1 millioner. Det var feil. Det store beløpet begrunnes med at ett ikke-økologisk produkt med høy omsetning var klassifisert som økologisk. Omsetningen av økologisk hvitt kjøtt i 1. halvår 2015 var på 4,5 mill. kroner.

om høsten, og salget er høyt i fårikålssesongen og rundt jul når det er pinnekjøttssesong. Fjørfekjøttssalget stiger også rundt jul som følge av omsetning av mer kalkunkjøtt. Omsetningen av økologisk kjøtt av sau/lam gikk kraftig ned 1. halvår 2015, men økte sterkt i 1. halvår 2016. Det har likevel ikke nådd nivået fra 2014.

Omsetningen av økologisk svinekjøtt hadde en topp i 2012, men har siden sunket litt. I 2015 begynte det å øke igjen, og lå på nesten 4 mill. kroner i 1. halvår 2016. Siden omsetningen av økologisk kjøtt gjennom dagligvarehandelen er lav, er det sammenlignet med andre grupper ikke snakk om store svingninger fra år til år.

Figur 13: Utvikling i omsetningen av økologisk kjøtt av storfe, fjørfe, sau/lam og svin, verdi per halvår 2008–2016

Kilde: Nielsen

3.1.7 Omsetningen av salat- og bladgrønnsaker fortsetter å øke sterkt

Omsetningen av økologiske grønnsaker har hatt en kraftig vekst de siste årene. Så langt i år har omsetningen vært på 282,1 mill. kroner, dvs. 16,5 prosent mer enn i 1. halvår i 2015. Omsetning av økologiske grønnsaker i dagligvarehandelen per kategori er presentert i Tabell 10.

Tabell 10: Omsetning av økologiske grønnsaker i dagligvarehandelen, 2014–2016. Mill. kroner

Grønnsaker	2014		2015		2016	Endring siste år
	1. halvår	Totalt	1. halvår	Totalt	1. halvår	
Agurk, tomat og andre grønnsaksfrukter	48,0	95,3	57,9	115,7	69,2	19,5 %
Hermetiske grønnsaker	38,8	79,8	48,3	98,0	58,6	21,3 %
Rotvekster	62,6	110,6	67,4	115,3	55,9	-17,0 %
Løk- og purrevekster	11,8	23,4	13,2	38,2	30,2	>100 %
Salat- og bladgrønnsaker	5,2	14,9	16,4	34,3	21,1	28,9 %
Friske urter	9,6	17,8	9,7	21,1	16,2	65,9 %
Kålvekster	14,2	27,6	16,7	31,8	15,7	-5,8 %
Poteter	10,5	17,9	7,2	14,6	8,3	14,8 %
Andre grønnsaker	3,1	6,0	4,6	9,2	6,3	37,1 %
Pate/postei	0,6	1,2	0,6	1,2	0,6	2,2 %
Dypfrysede grønnsaker/poteter og kjøtterstatninger	0,1	0,2	<0,1	<0,1	<0,1	-
Erter og bønner	1,0	1,1	<0,1	<0,1	<0,1	-
Totalt	205,3	395,8	242,1	479,5	282,1	16,5 %

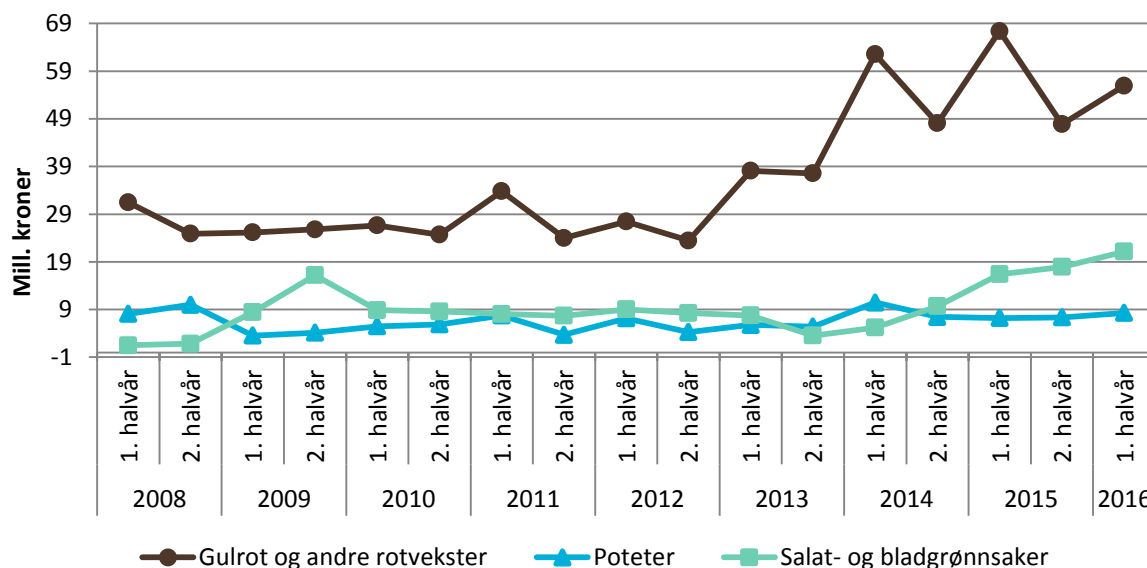
*Andre grønnsaksfrukter består av paprika, avokado, squash, aubergine og chilipepper

Kilde: Nielsen

Rotvekster er ikke lenger varegruppen med den største omsetningen under kategorien grønnsaker. Rotvekster og kålvekster er de eneste gruppene som gikk ned i 2016, mens de andre gruppene gikk kraftig opp. Omsetningen av gulrøtter gikk ned 25 prosent sammenlignet med samme periode året før, til 46,7 mill. kroner i 1. halvår 2016. Derimot har salget av beten og andre rotvekster som ingefær, rotmiks, persillerot, pastinakk og sellerirot økt kraftig. Det er fortsatt gulrot som står for 84 prosent av salget for rotvekster, men denne andelen gikk ned fra 93 prosent i 2015.

Salget av økologiske poteter gikk opp med 15 prosent i 1. halvår 2016 sammenlignet med 1. halvår 2015 og ligger på 8,3 mill. kroner.

I figur 14 ser vi tydelig den store økningen i salget av økologiske gulrøtter og andre rotvekster som har preget markedet for økologiske grønnsaker de siste årene. Omsetningen av økologiske poteter doblet seg nesten i 2014, men sank i 2015, for å deretter øke igjen i 2016. Salget av salat og bladgrønnsaker økte kraftig også i 2016.

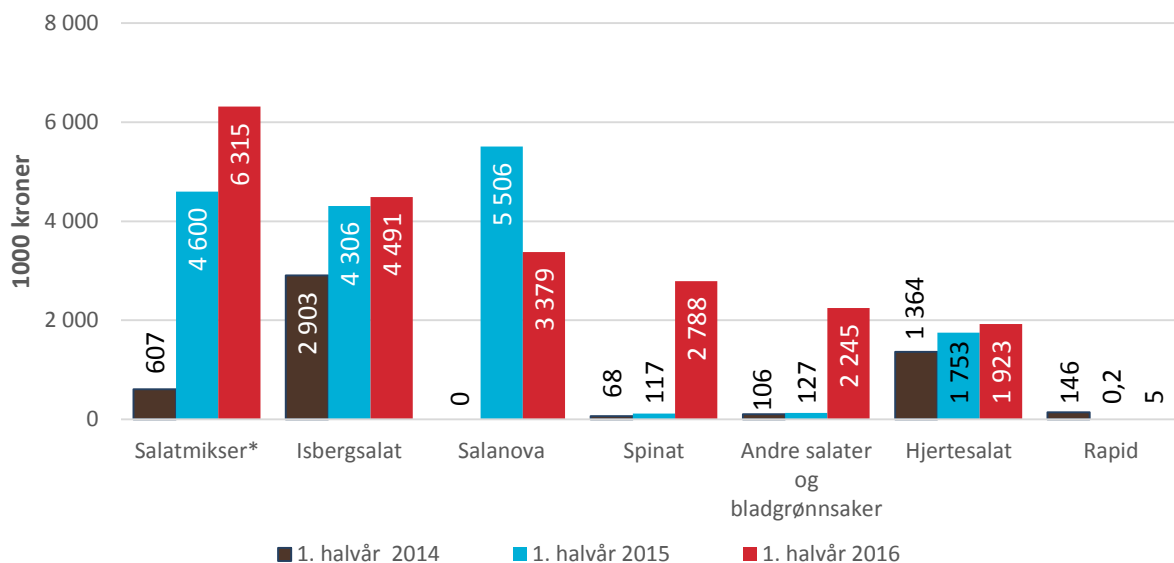
Figur 14: Utvikling i omsetning av økologisk gulrot og andre rotvekster, poteter og salat- og bladgrønnsaker. Per halvår 2008–2016

Kilde: Nielsen

Alle grønnsaker i kategorien *agurk, tomat og andre grønnsaksfrukter* økte i 1. halvår 2016. Av disse utgjorde agurker og tomater henholdsvis 31 og 30 prosent. Paprika utgjør ca. 22 prosent av total omsetning. Den største absolutte økningen var for tomat, som økte med 3,3 mill. kroner, fra 17,3 mill. kroner i 1. halvår 2016, fulgt av paprika med en økning på 2,4 mill. kroner og agurk med 2 mill. kroner. Jo mindre varegruppen er, desto større er den relative økningen. Salget av aubergine, som er den minst omsatte varen i kategorien, ble 2,2 ganger større.

Det var store endringer i omsetningen av salat i 1. halvår 2015, og denne trenden fortsetter. Salget av salat- og bladgrønnsaker fortsetter å øke kraftig. Det har blitt omsatt salat- og bladgrønnsaker for om lag 5 mill. kroner mer i 1. halvår 2016 enn tilsvarende periode året før. I 2015 ble det innført en ny økologisk salattype (salanova) og ny salatblanding, samt at omsetningen økte for de andre salattypene. I 2016 sank omsetningen av salanova med 40 prosent, men salget av andre salater og bladgrønnsaker økte kraftig. Salatmikser er nå den mest omsatte salattypen, fulgt av isbergsalat. Salget av spinat økte med nesten 2,7 mill. kroner i 1. halvår 2016 og hadde den største absolutte økningen i dette halvåret. Andre salater hadde også en kraftig økning i 2016. Dette er på grunn av en sterk økning i salget av økologisk rucola og babyleaf, i tillegg til en samlet økning for alle salattypene i kategorien.

Figur 15 viser en mer detaljert oversikt over utviklingen av denne varegruppen i 1. halvår 2016, sammenlignet med 1. halvår 2014 og 2015.

Figur 15: Omsetning av økologisk salat i 2014 – 2016. 1 000 kroner

Andre salater og bladgrønnsaker består av rucola, spinat, babyleaf, crisp, rapid og sikori.

* På grunn av tidligere feilklassifisering av et produkt, har vi korrigert tall for salatomikser og andre salater for 2014 og 2015. Den faktiske omsetningen av salatomikser var mye høyere samtidig som andre salater og bladgrønnsaker omsatte for mindre enn det vi tidligere har rapportert.

Kilde: Nielsen

Omsetningen av hermetiske grønnsaker økte i 2016 med 10,3 mill. kroner, og her dermed blitt den nest mest omsatte gruppen i kategorien.

3.1.8 Omsetningen av økologiske epler synker

Med unntak av gruppene epler og andre kjernefrukter og nøtter som gikk svakt ned i 2016, har alle grupper under økologiske frukt, bær og nøtter økt det siste året. Omsetningen er høyest for bløtfrukter, hvor bananer utgjør over 92 prosent. I 1. halvår 2016 ble det solgt bløtfrukter for 49,8 mill. kroner, og det er 12,5 mill. kroner mer enn tilsvarende periode i 2015.

Etter en liten økning i 1. halvår 2015, har omsetningen av epler og andre kjernefrukter gått ned igjen. Omsetningen ligger nå på 26,5 mill. kroner, dvs. 0,9 mill. kroner mindre enn i samme periode året før.

Økologisk tørket frukt og sitrusfrukter fortsetter å øke sterkt med henholdsvis 60,5 prosent og 30,1 prosent.

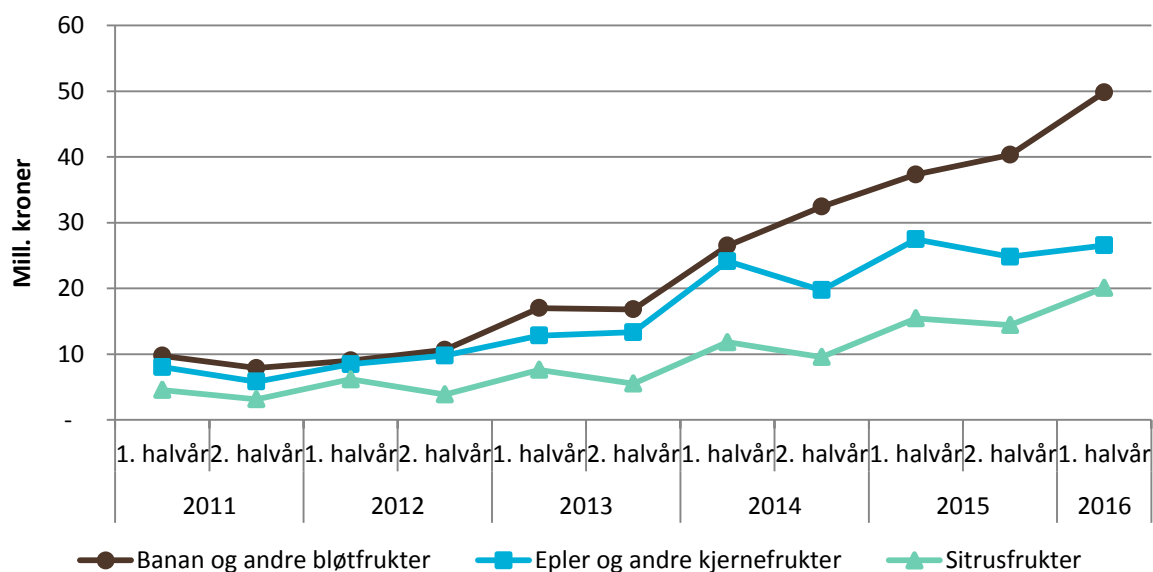
Tabell 11: Omsetning av økologisk frukt, bær og nøtter i dagligvarehandelen, 2014–2015. Mill. kroner

Frukt, bær og nøtter	2014		2015		2016	Endring siste år
	1. halvår	Totalt	1. halvår	Totalt	1. halvår	
Banan og andre bløtfrukter	26,5	58,9	37,3	77,6	49,8	33,5 %
Epler og andre kjernefrukter	24,1	43,9	27,5	52,3	26,5	-3,4 %
Sitrusfrukter	11,8	21,4	15,5	29,9	20,1	30,1 %
Andre bær og frukter*	8,3	17,5	10,0	30,0	13,8	38,3 %
Tørket frukt	2,8	7,0	5,0	12,2	8,0	60,5 %
Nøtter	4,2	8,7	4,3	8,8	4,1	-4,6 %
Totalt	77,8	157,4	99,4	210,9	122,3	23,0 %

*Omfatter hermetisk frukt, steinfrukter, bær og annen frukt

Kilde: Nielsen

Som vist i figur 16 har omsetningen av økologisk frukt steget gradvis de siste årene. Bløtfrukter har økt sterkt for hvert halvår f.o.m. 2. halvår 2013. Epler og kjernefrukter har hatt svingninger siden 2013, med størst nedgang i vinterhalvårene. Likevel har omsetningen i 1. halvår sunket fra rekordnivået i 1. halvår 2015.

Figur 16: Utvikling i omsetning av økologisk bananer og andre bløtfrukter, epler og andre kjernefrukter og sitrusfrukter. Per halvår 2011–2016

Kilde: Nielsen

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 8140 Dep, 0033 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 24 13 10 00
TELEFAKS: 24 13 10 05
E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

TELEFON: 78 45 70 20
TELEFAKS: 78 45 70 49

NYTT FELLES TELEFONNUMMER FRA 20.9.2016

78 60 60 00

www.landbruksdirektoratet.no